

**Ks. Bogusław Migut, *Teologia liturgiczna szkoły rzymskiej*,
Wydawnictwo Naukowe KUL, Lublin 2007, ss. 420**

W wydawnictwie KUL w 2007 roku ukazała się książka ks. Bogusława Miguta zatytułowana: *Teologia liturgiczna szkoły rzymskiej*. Wspomniana publikacja stanowi rozprawę habilitacyjną przeprowadzoną na Wydziale Teologicznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II i z pewnością wnosi cenny wkład do teologii, a w sposób szczególny do liturgiki, będącej przedmiotem naukowej działalności autora.

Autorem publikacji jest urodzony w 1960 roku ks. Bogusław Migut, kapłan archidiecezji lubelskiej, a od 1994 roku pracownik naukowy KUL. W latach 1998-2002 był redaktorem naczelnym VIII i IX tomu Encyklopedii Katolickiej. Od 1998 prowadzi wykłady na Wydziale Teologicznym KUL, a od 2002 jest tam adiunktem Katedry Teologii Ogólnej. Jego główna dotychczasowa publikacja z zakresu liturgii to *Znaki Misterium Chrystusa. Historiozbawcze ujęcie sakramentów według Salvatore Marsiliiego (1910-1983)*, wydana w Lublinie w 1996 roku. Naukowy dorobek autora wzbogacają liczne publikacje, które ukazały się dzięki jego staraniu, a do powstania których przyczynił się jako redaktor prowadzący.

W recenzowanej pozycji B. Migut wychodzi z założenia, że liturgia powinna zajmować istotne miejsce we wszystkich wymiarach teologii,

gdyż jest ona miejscem i sposobem udzielania się Boga człowiekowi i stanowi aktualizacją zbawczego misterium Chrystusa w Kościele. W tym kontekście autor ubolewa nad stereotypowym oddzielaniem liturgii od teologii, z jakim niejednokrotnie można się spotkać. Jakkolwiek współczesna teologia nie koncentruje się na neoscholastycznym traktowaniu liturgii jako prostego *locus theologicus*, to jednak ciągle wydaje się szukać właściwego ujęcia wzajemnych relacji, zachodzących między teologią a liturgią. Niekiedy przyjmuje się, że teologia stanowi przedmiot naukowych badań i dziedzinę przeznaczoną dla teologów, podczas gdy liturgia jako celebrowana wypełniona znakami, gestami, postawami i modlitwami jest traktowana jako rzecz drugorzędna, będąca kwestią rubryk i przepisów. Zdaniem ks. B. Miguta dotychczasowa dychotomia prowadzi do pozbawienia teologii doświadczenia żywego i ciągle aktualizującego się zbawczego objawienia się Boga w liturgii, a liturgię pozbawia perspektywy systematycznego ujęcia prawd wiary, postrzegania jej w wymiarze kulturowo-historycznym oraz w relacji do całokształtu wiedzy i nauki, w tym zwłaszcza do filozofii.

W świetle powyższych refleksji zrozumiałym staje się wybór tak określonej sfery naukowych poszukiwań, który skłonił autora do zajęcia się problematyką powiązania liturgii i teologii. Niewątpliwie sam termin zasługuje na precyzyjne wyjaśnienie. Autor pisze, że zawarte w tytule pracy pojęcie „teologii liturgicznej” nie jest do końca jasne, z czym łączy się brak jej wyraźnego umiejscowienia wśród dyscyplin teologicznych. Za twórcę tego pojęcia uznawany jest prawosławny teolog Aleksander Schmemmann (1921-1983), przy czym do teologii polskiej wprowadził je ostatnio na poziomie podręcznikowo-słownikowym Bogusław Nadolski.

Pojęcie teologii liturgicznej najłatwiej wyjaśnić w odniesieniu do teologii liturgii, która jest teologicznym opisem liturgii. Celem teologii liturgii jest zrozumienie i ukazanie istoty liturgii z perspektywy biblijnej, patrystycznej, dogmatycznej oraz pastoralnej, a ponadto teologiczne wyjaśnienie obrzędów. Teologia liturgiczna jest czymś zdecydowanie więcej niż tylko teologicznym opisem liturgii, ponieważ uwzględnia ona teologię „żyjącą” w liturgii, a więc objawiającą się w akcie celebrowania liturgicznej. Teologia liturgiczna równocześnie zakłada teologiczną wizję liturgii i z niej czyni swój fundament, gdyż liturgia jest jej warunkiem ontologicznym, a niekiedy punktem wyjścia.

Użyte w tytule recenzowanej książki pojęcie szkoły rzymskiej obejmuje grono teologów wykładających głównie na *Pontificio Ateneo San*

Anselmo oraz kilku innych rzymskich uniwersytetach. Autor opracowania określa tym mianem wskazane środowisko teologiczne ze względu na jego wewnętrzną spójność w ujmowaniu samej liturgii oraz w stopniowym wypracowywaniu koncepcji teologii ściśle powiązanej z liturgią. Środowisko to posiada bogaty dorobek naukowy oraz szeroko oddziaływało i oddziałuje na wiele innych środowisk teologicznych. Ks. B. Migut stawia sobie za cel analizę poglądów teologicznych trzech głównych przedstawicieli szkoły rzymskiej: Cipriano Vagagginiego (1909-1999), Salvatore Marsilego (1910-1983) i Achille Maria Triakki (1935-2002), skupiając się przede wszystkim na pismach tego ostatniego.

W podjętej przez siebie dysertacji autor posługuje się zasadniczo metodą genetyczno-historyczną oraz analizą porównawczą. Najważniejszym źródłem są pisma wymienionych przedstawicieli szkoły rzymskiej. Kwerendę naukową do pracy przeprowadzono głównie w bibliotekach rzymskich uniwersytetów, a także w bibliotece Niemieckiego Instytutu Liturgicznego w Trewirze.

Autor w swojej rozprawie ukazuje teologię liturgiczną szkoły rzymskiej w pięciu kolejnych rozdziałach. Rozdział pierwszy jest prezentacją relacji teologii i liturgii w zarysie historycznym od starożytności do współczesności. Szczególny akcent autor kładzie na ruch liturgiczny, a zwłaszcza na twórcę podwalin liturgicznej teologii szkoły rzymskiej - Odonu Casela oraz na nauczanie Kościoła w okresie od Piusa IX do Jana Pawła II.

Drugi etap stanowi próba syntetycznego ujęcia teologii liturgicznej Vagagginiego, a następnie Marsilego, aby wreszcie ukazać genezę pomysłu teologii liturgicznej i jego rozwój w twórczości Triakki. Takie zestawienie tych trzech autorów pozwala lepiej zrozumieć ich wzajemną zależność i wkład w rozwój teologii liturgicznej szkoły rzymskiej. Główną część niniejszego opracowania stanowi rozdział trzeci, w którym zostaje ukazana koncepcja teologii liturgicznej Triakki z koniecznymi odniesieniami do Vagagginiego i Marsilego oraz do innych protagonistów szkoły rzymskiej. Zostają tu zaprezentowane najpierw główne założenia teologii liturgicznej i jej pojęcie, metoda, a także odniesienie do innych dyscyplin teologicznych i sposobów uprawiania teologii.

Rozdziały czwarty i piąty prezentują z jednej strony osiągnięcia teologii liturgicznej, z drugiej zaś – kontynuują refleksję na temat umiejscowienia teologii liturgicznej w teologii jako całości. Autor ukazuje teologię

liturgiczną w służbie misterium chrześcijańskiego, czyli w odniesieniu do głównych prawd chrześcijańskiej wiary – w Trójcę Świętą, Jezusa Chrystusa, Ducha Świętego, Kościół i sakramenty, co stanowi konsekwencję podstawowego założenia teologii liturgicznej, jakim jest próba uchwycenia chrześcijańskiego misterium w chwili jego aktualizacji, czyli w celebracji liturgicznej.

Ze względu na podjętą problematykę oraz jej rzetelne opracowanie publikacja z całą pewnością zasługuje na uznanie. Wychodzi ona naprzeciw wspomnianej dychotomii między teologią a liturgią, jak również dowartościowuje ona znaczenie liturgii jako celebracji misterium zbawienia.

Dodatkowy walor tej rozprawy stanowi fakt, że jej autorem jest nie tylko teolog, lecz również czynny duszpasterz. Czytelnikowi książki może być nieznane zaangażowanie autora w duszpasterską pracę w środowisku Stowarzyszenia Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacji Skautingu Europejskiego, które od pewnego czasu realizuje się nie tylko na gruncie Kościoła w Polsce, lecz również na płaszczyźnie Europy Zachodniej. Osobie znającej ten aspekt działalności ks. Bogusława Miguta jeszcze bardziej czytelne stanie się przekonanie autora wyrażone we wprowadzeniu do pracy, że człowiek żyjący życiem Chrystusa, które objawia się najpełniej w liturgii, nie ma wątpliwości, że teologia powinna wiązać życie chrześcijańskie z misterium Chrystusa we wszystkich wymiarach.

Ks. Paweł Cieślik